

Edward Górecki

"Liturgia na Slovensku v období tridentského koncilu", Vojtech Nepšinský, Banská Bystrica-Badin 1998 : [recenzja]

Wrocławski Przegląd Teologiczny 8/2, 198-200

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

spojrzenie na obecny stan kultury zawierające również jej krytyczną ocenę. Spotyka się w niej także z refleksją o wierze w kontekście potrzeb społeczeństwa postkomunistycznego w Europie Wschodniej po roku 1989, co zostało ukazane paralelnie do duchowej potrzeby nowej ewangelizacji w Europie w ogóle i jej rezonansu w dziedzinie teologii duchowości. W trzecim punkcie pierwszej części Autor omawia podstawowe zagadnienia dotyczące życia duchowego, właściwe dla duchowości antropologii, pojęcia osoby w ujęciu historycznym i jej relacji do naturalnych wartości, kultury laickiej i bardzo istotnej dziś sprawy docenienia relacji osobowych. We wspomnianych relacjach osobowych uwydatnia się ideał chrześcijańskiego życia wyrażony w słowie „miłość”.

Część druga pracy nosi tytuł: *Spojrzenie wstecz*. W sześciu punktach umieścił w niej Autor: doświadczenie katolicyzmu francuskiego m.in. wyrażającego się szczególnie w dokonaniach kard. Sucharda, E. Mouniera, Ch. Péguy, J. Marataina; teologię laikatu Y. Congara, miejsce laika w Kościele i w świecie na podstawie myśli K. Rahnera i H. Urs v. Balthasara; naukę Soboru Watykańskiego II o laikacie i dyskusję posoborową na ten temat m.in. o „świeckim” charakterze Kościoła oraz inne zagadnienia.

Część trzecia została zatytułowana: *Podstawowe tematy dotyczące chrześcijanina żyjącego w świecie*. W sześciu punktach Autor zajmuje się m.in. chrześcijańską samoświadomością laikatu, relacją świeckich do kultury i polityki, laikatem jako „problemem” dla Kościoła, angażowaniem się świeckich w sprawy Kościoła, parafii; relacjami między duchownymi i świeckimi. W punktach 5 i 6 dużo uwagi poświęcono teologii nowej ewangelizacji i spraw z nią związanych, teologii posłania oraz zagadnieniu inkulturacji.

Po zakończeniu umieszczono w książce wykaz źródeł i wybranej literatury z przewagą obcojęzycznej.

Omawiana pozycja książkowa plasuje się wśród opracowań teologii pastoralnej. Jej zaletą jest podejmowanie pytań stawianych przez dzisiejszego człowieka. Do poruszanych zagadnień nawiązuje struktura pracy. Książka, stanowiąca naukowe opracowanie, liczy na zainteresowanie czytelnika niefachowca, co przesądza również o jej niewątpliwym walorze. Należy gratulować Autorowi – pastorałście wydania tej pozycji.

ks. Edward Górecki

Vojtech Nepšínský, *Liturgia na Slovensku v období tridentského koncilu*, Banská Bystrica – Badin 1998, ss. 167

Wydaniem przytoczonej pozycji zapoczątkowano serię wydawniczą *Studia Theologica Neosoliensia*, w której publikują swoje rozprawy naukowe wykładowcy Instytutu Teologicznego diecezji bansko-bystrickiej w Badinie. Autor rozprawy, aktualny rektor Instytutu Teologicznego, specjalizuje się w dziedzinie liturgiki.

Omawiane opracowanie składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy został zatytułowany: *Protestantyzm a życia liturgiczne na Słowacji przed Soborem Trydenckim*. Po omówieniu sytuacji polityczno-religijnej, ukształtowanej wpływami humanizmu i reformacji, Autor przedstawia kształt życia liturgicznego na Słowacji na podstawie relacji z wizytacji w wybranych okręgach. Przytoczone dane ukazują z jednej strony stan aktualny w chwili wizytacji, z drugiej – dowodzą o zmianach zaistniałych pod wpływem reformacji, odwiedzają-

cych te tereny kaznodziejów z Opawy, Cieszyna i Wrocławia. Szczególne niebezpieczeństwo odstępstwa od katolickiej nauki i praktyki groziło miastom górniczym, w których mieszkańcy w niemałym procencie wywodzili się z terenów niemieckich. Relacje o stanie religijnym w parafiach dzieli Autor według następującego klucza: sakramenty chrztu, bierzmowania, Eucharystii, pokuty, namaszczenia chorych, małżeństwa, kapłaństwa, poświęcenia – pogrzeby – cmentarze, święcenie dni świątecznych, wyznane wiary. Przy relacji na temat poszczególnych sakramentów omawia także związane z nimi problemy np. wprowadzenie wspólnej spowiedzi, celibat, formułowanie przez zwolenników nowej wiary wyznania wiary mającego różne wersje.

W drugim rozdziale zostały przedstawione wysiłki zmierzające do odnowienia życia liturgicznego przed Soborem Trydenckim. Najpierw Autor omawia synody zwołane przez arcybiskupa ostrzychomskiego Mikołaja Oláha. Później poświęca uwagę wytycznym i przepisom podjętym na wymienionych synodach a dotyczącym odnowy liturgicznej. Godne uwagi jest to, że odbywały się one równolegle z pracami Soboru Trydenckiego, bo w latach 1558, 1560, 1561 i 1562.

Trzeci rozdział omawia główne postanowienia Soboru Trydenckiego dotyczące liturgii (pkt 1) oraz ich przyjęcie na synodzie w Trnawie w r. 1564 (pkt 2). Jednak śmierć arcybiskupa Oláha w r. 1568 spowodowała opieszałość i zastój we wprowadzaniu reformy trydenckiej. Różnice dzielące chrześcijan spowodowane reformacją przestały być przedmiotem analiz i postanowień miejscowych synodów na okres 47 lat, co w niemałym stopniu było spowodowane polityką obsadzania siedzib biskupich, brakiem odpowiedniej osobowości na stolicy arcybiskupiej w Ostrzychomiu.

W czwartym rozdziale, noszącym tytuł: *Kontynuacja soborowej odnowy liturgicznej na synodach w XVII wieku*, Autor omawia liczne synody metropolitalne, diecezjalne, a nawet jeden synod ogólnonarodowy (węgierski), które zwoływali arcybiskupi ostrzychomscy F. Forgáč, P. Pazmany, J. Lippay i ich następcy lub biskupi diecezji należących do metropolii ostrzychomskiej. Ten rozdział dostarcza czytelnikowi wielu informacji i wyjaśnień dotyczących pewnych mechanizmów przesądzających o takim a nie innym sposobie odchodzenia od wiary katolickiej, a także wierności i umacnianiu się w niej. W drugiej części omawianego rozdziału zostały przedstawione zadania pasterzy (biskup, proboszcz) i ludu Bożego, sformułowane na przytoczonych wyżej synodach.

Piąty rozdział przybliży czytelnikowi realizację trydenckiej odnowy liturgicznej na podstawie sprawozdań z wizytacji kanonicznych. Najpierw na sześciu stronach omawia niedostatki realizacji soborowej odnowy, zalety tej odnowy oraz znaczenie wydania rzymskiego mszału, brewiarza, Rytuału Ostrzychomskiego i innych ksiąg liturgicznych. Następnie na 35 stronach przedstawia obraz życia liturgicznego według relacji wizytacyjnych, omawiając kolejno stan faktyczny w wizytowanych parafiach w odniesieniu do poszczególnych sakramentów, sakramentaliów, pogrzebów i cmentarzy oraz święcenia dni świątecznych. Szczególna uwaga została poświęcona Eucharystii w jej różnych aspektach i kontekstach.

Praca została oparta na licznych materiałach archiwalnych. Uwzględnia również literaturę naświetlającą źródła, także literaturę tematyczną. Do pracy jest dołączony ośmiostronicowy aneks zawierający odbitki portretów niektórych arcybiskupów ostrzychomskich oraz dokumentów.

Omawiana praca podejmuje zagadnienie w najmniej dotąd przebadanym okresie historii Kościoła na Słowacji, jak stwierdza jej Autor, badacz musi się liczyć ze stosunkowo niedużą ilością materiałów źródłowych. Do pracy tej z pożytkiem może sięgnąć historyk Kościoła, zainteresowany przeszłością liturgista i kanonista.

ks. Edward Górecki

Zbigniew Kępa, *Marksizm i ewolucja. „Twórczy darwinizm” jako narzędzie propagandy antyreligijnej w latach 1948-1956*, Wydawnictwo „Biblos”, Tarnów 1999, ss. 199

Wpływ ideologii marksistowskiej na naukę, czy bardziej szczegółowo ujmując – na interpretacje wyników nauk przyrodniczych, pozostaje ciągle jednym z interesujących, a równocześnie słabo opracowanych tematów dla badań naukowych. Wpływ władz politycznych na interpretacje teorii naukowych jest chyba najwyraźniej widoczny, gdy idzie o teorię ewolucji. Interesujący przyczynek w opracowywaniu tej problematyki może stanowić książka Zbigniewa Kępy *Marksizm i ewolucja. „Twórczy darwinizm” jako narzędzie propagandy antyreligijnej w latach 1948-1956*, wydana nakładem Tarnowskiego Wydawnictwa Diecezjalnego „Biblos” w ramach serii *Rozprawy OBI*.

Celem pracy jest przedstawienie tzw. nowej biologii w aspekcie walki z religią (s. 10). Tak określony cel jest realizowany na tle szerszego tła, jaki stanowi stan biologii w krajach tzw. Bloku Wschodniego. Książka składa się z czterech rozdziałów. Dwa pierwsze rozdziały zawierają analizę historyczną dwóch okresów propagowania i rozwijania „nowej biologii”. I tak, przedmiotem rozważań rozdziału pierwszego *Twórczy darwinizm w Polsce w latach 1948-1951* (s. 15-46) są okoliczności organizowania się zwolenników darwinizmu, główni jego propagatorzy, pierwsze ich zjazdy. Najpierw ukazane zostają okoliczności powstania Koła Przyrodników-Marksistów, jego cele i zadania oraz oceniony zostaje wkład członków koła w przygotowania do pierwszego Kongresu Nauki Polskiej. Następnie przedstawione zostały noty biograficzne trzech marksistowskich przyrodników: Włodzimierza Michajłowa (1905-1994), Kazimierza Petruszewicza (1906-1982) i Jana Dembowskiego (1889-1963), czołowych przedstawicieli i propagatorów „nowej biologii”. Rozdział kończy omówienie obrad pierwszego Kongresu Nauki Polskiej (1951) oraz dokonanej przez K. Petruszewicza oceny pracy naukowego aktywu partyjnego. Rozdział drugi *Twórczy darwinizm w Polsce w latach 1952-1956* (s. 47-77) przedstawia dalsze dzieje twórczego darwinizmu w Polsce oraz propagujące go urzędowe instytucje. Szczególną rolę w propagowaniu darwinizmu odegrała powstała w 1952 roku Polska Akademia Nauk wraz z działającym w jej strukturach Wydziałem II Nauk Biologicznych. W ramach tegoż Wydziału II była prowadzona działalność przez Komisję Ewolucjonizmu. Jej celem było czuwanie nad ogólnymi problemami biologicznymi o najwyższym znaczeniu ideologicznym i podejmowanie działań zmierzających do ponoszenia poziomu ideologicznego i kwalifikacji naukowych młodych pracowników nauki (s. 58). Rozdział kończy omówienie działalności ideologicznej i wydawniczej Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. M. Kopernika po jego połączeniu ze Zrzeszeniem Przyrodników-Marksistów (1952).